

דגם תשובות לשאלון בהיסטוריה דתי, מס' 029281, חורף תש"ף

הנחיות למעריכים:

- * הדגם שלהלן כולל ראשי פרקים בלבד.
- * לרוב הדגם אינו כולל את כל רכיבי התשובה האפשריים. אם נבחן ציין רכיב שאינו כלול בדגם, על המעריך לבדוק אם התשובה נכונה בעזרת הספרים המקובלים.
- * בתדריכים בעל פה יימסרו למעריכים הבהרות.

פרק ראשון

יש לענות על ארבע מן השאלות 1-6.

1. הצג השפעות של האמנציפציה על היהודי כיחיד

שתי השפעות — 20% לכל השפעה

- השתלבות בחברה הכללית
- מעבר מלבוש מסורתי ללבוש מודרני
- מעבר למגורים בין גויים / היכולת לגור היכן שליבם חפץ
- עיסוק בעבודות שעד אז היו אסורות / עיסוק במקצועות חופשיים / במוסיקה / באומנות / ברפואה / במשפטים / בעיתונות
- דיבור בשפת המקום
- שליחת ילדים יהודים לבתי ספר ממשלתיים
- לימוד באוניברסיטאות
- מתן שם פרטי לא יהודי במקום או לצד שם פרטי יהודי
- השתלבות בחיים הפוליטיים
- השתלבות בצבא
- התבוללות / נישואי תערובת
- המרת דת

הצג השפעה של האמנציפציה על הקהילה היהודית

השפעה אחת — 20%

- ויתור על האוטונומיה הקהילתית / ויתור על ההכרה בקהילה היהודית כקהילה דתית נפרדת / סמכויות השיפוט והכפייה נשללו מידי הקהילה.
 - היחלשותה של הקהילה היהודית / יעילות החרם של הקהילה ירדה מאוד.
 - ביטול האפשרות לשיפוט פנימי עצמאי
 - בכמה מן המדינות בוטלה החובה החוקית להשתייך לקהילה היהודית.
 - פיתוח אמצעים למשיכת בני הקהילה להשתתפות בחיי הקהילה (כיוון שלא הייתה כבר חובת שייכות לקהילה)
 - במדינות גרמניה התקבל חוק שאפשר לכל יהודי לפרוש מהקהילה ממניעים דתיים.
 - קושי בהחזקת המוסדות הדתיים בגלל התמעטות משלמי המיסים
 - בצרפת, הקמת הקונסיסטואר (מעין תחליף למסגרת של הקהילות היהודיות)
- (הר ברכה, עמ' 181-185, מטח, עמ' 212-213, 218-219)

ציין את שם התנועה או הזרם שבחרת

ציון התנועה או הזרם – 10%

הסבר כיצד התמודדו התנועה או הזרם שבחרת עם החיים המשתנים בעולם המודרני

הסבר – 30%

הרפורמים:

- החלו לערוך שינויים בהלכה ובאורח החיים היהודי, כיוון שסברו שהמסורת היהודית לא תואמת את החיים המודרניים / כיוון שסברו שהמסורת היהודית תפגע ביכולת ההשתלבות בחברה שנפתחה לפניהם / כיוון שלדעתם בדור הנוכחי נעצרה התפתחות ההלכה, והיא אינה תואמת את העידן המודרני. / כדי להתאים את חיייהם היהודי למנהגים שהיו מקובלים בתקופתם.
- החלו לערוך שינוי במבנה בית הכנסת/בתפילה, כדי להידמות לסביבתם.
- ביטול היסוד הלאומי ביהדות, כדי לסייע ליהודים להשתלב כאזרחים. / כדי שהיהודים ייחשבו לחלק בלתי נפרד מן החברה.
- המרת האמונה במשיח ובגאולה ברעיון משיחי אוניברסלי / באמונה כי עם ישראל מפוזר בין העמים כדי להוביל את האנושות כולה לאמונה באלוקים.
- ביטול מצוות מעשיות, כי לטענתם המצוות המעשיות איבדו בעידן הנוכחי את ייעודן המקורי. / כיוון שלטענתם הדגש צריך להיות על שמירה על עקרונות מוסר אוניברסליים.
- הערה למעריך: אפשר לקבל תשובה ברמת דוגמה.

(הר ברכה עמ' 217-221; מטח, עמ' 259-263)

הקונסרבטיבים / יהדות פוזיטיבית היסטורית:

- התייחסות בחיוב להלכה / למסורת היהודית, אך במקביל עריכת שינויים בהלכה בהתאם לרוח הזמן, תוך התבססות על הספרות התורנית / אם קיבלו את הסכמת הקהילה.
- אמונה בתורה שבכתב יחד עם האפשרות לשנות את התורה שבעל פה בהתאם להתפתחות ההיסטורית.
- פיתוח התפיסה הפוזיטיבית / שלילת התפיסה שלפיה המצוות אינן תואמות את העידן המודרני, בתגובה להקצנה של הרפורמים בתקופה זו.
- הקימו סמינר תיאולוגי להכשרת רבנים, כדי להכשיר רבנים ברוח המודרנה.

(הר ברכה, עמ' 222-224; מטח, עמ' 263-264)

הנאו אורתודוקסים:

- סברו שרצוי לשלב את הצדדים הטובים שבמודרנה / את הצדדים במודרנה שאינם סותרים את ההלכה, יחד עם חיים יהודיים הלכתיים / התייחסות חיובית לאמנציפציה כיוון שהיא מגדילה את האפשרות של העם היהודי להגשים את ייעודו (להיות אור לגויים) / התייחסות חיובית לאמנציפציה כיוון שהיא מאפשרת ליהודי לקיים את דתו בנחת.
- הקמת בית מדרש לרבנים, שבו שילבו לימודי תורה עם השכלה כללית.
- הקמת בית ספר תיכון שבו שולבו גם מקצועות היהדות וגם מקצועות חול.
- פיתוח תפיסת תורה עם דרך ארץ, שנועדה לאפשר ליהודים להשתלב בחיים המודרניים, ללא עזיבה של ההלכה.
- הרש"ר הירש התנגד מצד אחד לתיקונים בדת, אך מצד אחר ערך שינויים שלא סתרו את ההלכה כדי להיענות לצורכי הדור. (נשיאת דרשה בגרמנית והנהגת מקהלת גברים).
- פרישה מהקהילה היהודית (בפרנקפורט) שבה שלטו הרפורמים, מכיוון שהשינויים שביצעו נחשבו מרחיקי לכת מדי / הרב הירש נלחם ברפורמים ללא פשרות.
- הרש"ר הירש כתב ספרים שנועדו לחזק את שמירת המצוות שנחלשה בקרב הצעירים הדתיים.

הערה למעריך: אפשר לקבל תשובה ברמת דוגמה.

(הר ברכה, עמ' 228-232; מטח, עמ' 269-271)

2.

ציין את הקבוצה שבחרת

ציון הקבוצה – 10%

הצג מניע לרצונם של יהודי "ביתא ישראל" לעלות לארץ

מניע אחד – 20%

- לחצים כבדים שהופעלו על היהודים להתנצר
 - הלכי רוח משיחיים שפקדו את אתיופיה
- ציין קשיים שעימם התמודדו יהודי "ביתא ישראל" בדרכם לארץ

שני קשיים – 10% לכל קושי

- היציאה אל הבלתי נודע
- האמונה שיקרה נס הכזיבה
- פגעי טבע
- מחלות
- רעב/צמא
- תמותה גבוהה בדרך

(המונח "יישוב ישן")

הצג מניע לרצונם של יהודי תימן לעלות לארץ

מניע אחד – 10%

- גזרות מטעם השלטון
 - גורם משיחי
- ציין קשיים שעימם התמודדו יהודי תימן לאחר עלייתם

שני קשיים – 10% לכל קושי

- העדות האחרות בארץ לא הכירו בהם
- עוני קשה
- מצוקת דיור

(המונח "יישוב חדש")

הסבר מדוע מצד אחד הייתה הצדקה לכינוי זה

ההסבר – 30%

- הייתה הצדקה לכינוי זה כי היישוב לא התחדש מבחינת אורחות חיים.
- (כי) אנשי הישוב הישן שמרו על אורח חיים דתי.
- (כי) ראו בלימוד תורה ערך מרכזי.
- (כי) היו תלויים בכספי החלוקה.
- (כי) שמרו על חלוקה לעדות.
- (כי) התיישבו בעיקר בארבע ערי הקודש.

הסבר מדוע מצד אחד לא הייתה הצדקה לכינוי זה

ההסבר – 30%

- לא הייתה הצדקה לכינוי זה כי עוד לפני העלייה הראשונה הייתה יציאה מן החומות.
- (כי) בתקופתם היה ייסוד של שכונות חדשות על ידי משה מונטיפיורי / על ידי אנשי ירושלים (כדי להתמודד עם צפיפות ומגפות).
- (כי) כבר בתקופת היישוב הישן הוקמו מפעלים (בית אריגה, בית ספר למלאכה לבנות, טחנת קמח, פרדס ביפו) (כדי שהיהודים יוכלו להתפרנס).
- (כי) היו ניסיונות להקים מושבות חקלאיות / להקים את פתח תקווה / מוצא / גיא אוני (ראש פינה) (כדי להשתחרר מתלות בחלוקה ולשנות אורחות חיים).

- (כי) הוקמו בתי ספר ששילבו בת"ל בין קודש לחול / הוקם בית ספר למל / בית ספר מקווה ישראל (הייתה לכך התנגדות עזה ביישוב הישן האשכנזי).
 - (כי) הוקמו בתי חולים חדשים (חסידי-ספרדי, רוטשילד, הדסה, ביקור חולים).
 - (כי) התפתחה עיתונות עברית בארץ-ישראל (לדוגמה, עיתון חבצלת).
- (המונח "יישוב ישן")

3.

ציין את שמו של אחד ממבשרי הציונות

ציין את שמו של אחד ממשרי הציונות והצג רעיון שלו הנוגע ללאומיות יהודית

ציון השם — 10%

הרעיון — 20%

הרב אלקלעי / הרב קלישר:

- אין לחכות עד בוא המשיח כדי לעלות לארץ ישראל. / הגאולה תגיע בשלבים: ראשית כול דרך הטבע ואחר כך דרך נס. / הגאולה השלמה לא נגלית בבית אחת אלא מופיעה בהדרגתיות. / השיבה הטבעית לארץ-ישראל היא אחת מן המדרגות בהופעת הגאולה. / יש ללמוד עבודת כפיים וחקלאות כדי שהיהודים המתיישבים בארץ יחיו מיגיע כפיהם / השיבה לארץ-ישראל לא תהיה בסיוע המלכות.

הרב אלקלעי:

- יש להפוך את העברית ללשון המדוברת על ידי בני כל העדות / יש לאחד את נוסח התפילות / את המנהג, ובכך ליצור אחדות בעם.

הרב קלישר:

- מצוות יישוב ארץ-ישראל רלוונטית גם לדורנו. / הכוח הכלכלי והפוליטי שצברו היהודים יסייעו לתהליך השיבה לארץ-ישראל. / יש לקנות את מקום המקדש / לחדש את עבודת הקורבנות / איננו נופלים מעמים אחרים (איטלקים, פולנים, הונגרים). / על העם היהודי לפעול כמו שהם נלחמו עבור ארצם.

משה הס:

- תקומת עם ישראל בארץ-ישראל תאפשר ליישם את ערכי הסוציאליזם, הנובעים מתורת ישראל. / מדינה יהודית שתקום בארץ-ישראל תשפיע לחיוב על העולם כולו. / תביא גאולה לכל העולם.
- הדת היהודית אינה רק דת אלא גם לאום. / הדת היהודית היא רק אחד מגילוייה ההיסטוריים של רוח האומה היהודית.
- הפתרון הלאומי אינו בהשגת אמנציפציה, אלא בריכוז יהודים במולדתם ההיסטורית.

(הר ברכה 265-266; מטח, עמ' 319-321)

הצג הישג של תנועת חובת ציון

הישג אחד — 20%

- קיימו בפעם הראשונה ועידה לאומית עולמית של יהודים (אשר השפיעה בהמשך על כינוס התנועה הציונית בבאזל).
- השגת תמיכה כלכלית / ארגונית של הברון רוטשילד למושבות.
- ועידת קאטוביץ' הצליחה ללכד סביבה יהודים רבים השונים זה מזה.
- ב-1890 הצליחה התנועה לקבל הכרה של השלטונות הרוסים. / השלטון הרוסי התיר לפעול כחברה לתמיכת בני ישראל עובדי אדמה.
- אנשיה הקימו מושבות חקלאיות ראשונות בארץ-ישראל.

5.

הסבר כיצד הגשימו מקימי חוות ההכשרה רודגס אחת ממטרות הפועל המזרחי בפעילותם בגרמניה או בארץ

ההסבר — 30%

- עצם ההכשרה ברודגס הגשימה את מטרת הפועל המזרחי לשלב בין תורה ועבודה / להתכונן לחיים דתיים של עבודת אדמה / להתכונן להקים יישובים בארץ-ישראל.
- חברי רודגס עבדו בהכשרה בעבודה חקלאית ובכך הגשימו את המטרה של עבודת כפיים / התכוננו לקראת קיום חיי תורה ועבודה בארץ-ישראל.
- חברי רודגס קיימו חיי שיתוף ובכך התכוננו לקראת הקמת ההתיישבות דתית שיתופית, שהייתה אחת ממטרות הפועל המזרחי.
- חברי רודגס הקימו את הקיבוץ הדתי הראשון / ארגון "הקיבוץ הדתי", שבו התקיימו חיים דתיים שיתופיים, וכך הגשימו את מטרת הפועל המזרחי — לסייע לפועלים דתיים לחיות חיי שיתוף.
- חברי רודגס הקימו את ארגון "הקיבוץ הדתי", וכך הגשימו את מטרת הפועל המזרחי להקים יישובים ומוסדות חדשים (לאור האידאולוגיה של הארגון).
- חברי רודגס הקימו את קיבוץ רודגס / את הקיבוץ הדתי הראשון, וכך הגשימו את מטרת הפועל המזרחי לשלב בין תורה לבין עבודה / לקיים חיים דתיים של עבודת אדמה / להקים יישובים דתיים בארץ-ישראל / לסייע לפועלים דתיים לחיות חיי שיתוף.

(השיבה לציון, עמ' 172, 190)

ציין מטרה נוספת של הפועל המזרחי

מטרה אחת — 20%

- הטבת התנאים (הסוציאליים) של הפועלים הדתיים בארץ-ישראל. / דאגה לצורכיהם של הפועלים הדתיים.
- הקמת מוסדות / יישובים חדשים.
- קריאה לבניין הארץ, כשילוב של תורה ועבודה.
- שאפו לפתוח ב'מרד הקדוש' כדי לקדם חיי תורה ועבודה.

(השיבה לציון, עמ' 172)

הצג קשיים שהתמודדו עימם יהודים שרצו להקים הכשרה חלוצית בארצות האסלאם בתקופה שבין שתי מלחמות העולם

שני קשיים — 25% לכל קושי

- היעדר תשתית ציונית חזקה
- מתח בינם לבין האוכלוסייה המוסלמית בעקבות הסכסוך עם ערביי ארץ-ישראל
- הריחוק של הקהילות בארצות האסלאם מארץ-ישראל
- קושי של שליחי ההתיישבות העובדת להגיע אליהן
- קושי לגייס נערים יהודיים להגשמה ציונית

(השיבה לציון, עמ' 190-191)

6. ציין והצג דוגמה לשיתוף הפעולה הצבאי שהיה בין היישוב היהודי לבין הבריטים (בשנים 1936-1939) על רקע המרד הערבי

הגדול

ציון הדוגמה — 10%

הצגת דוגמה אחת — 30%

- הנוטרים (1937): פלוגת שוטרים יהודים (לצד פלוגה ערבית) בתוך המשטרה הבריטית.
- פלוגות הלילה המיוחדות (בפיקודו של אורד וינגייט): הוקמו כדי לפגוע בכנופיות הערביות בדרכן ליישובים יהודים.

הצג שינוי שחל בשיתוף הפעולה הצבאי בין היישוב היהודי ובין הבריטים בשנים 1939 ו-1945, והסבר את הסיבה לשינוי זה

שינוי אחד – 20%
הסבר השינוי – 40%

- מעבר מפעילות שנועדה לסכל את הטרור הערבי ללחימה נגד הנאצים, בגלל פרוץ מלחמת העולם השנייה / בגלל התובנה שהאויב העיקרי הוא האויב הנאצי.
 - מעבר משיתוף פעולה של ההגנה בלבד עם הבריטים, לשיתוף פעולה הן של ההגנה הן של האצ"ל עם הבריטים, בגלל התובנה של הבריטים שהאויב העיקרי הוא האויב הנאצי.
 - מעבר משיתוף פעולה בארץ בלבד לשיתוף פעולה גם בארץ וגם בחו"ל, בגלל הצורך להילחם נגד הנאצים.
 - מעבר משיתוף פעולה שלא הייתה עליו מחלוקת ביישוב לשיתוף פעולה שנוי במחלוקת (הוצאת צבא יהודי מהארץ, מחלוקת עם הלח"י), מכיוון שההתמודדות עם האויב הנאצי הצריכה הפניית משאבים החוצה מהיישוב / בגלל החשש מהפקרת ההגנה על היישוב היהודי.
- הערה למעריך: אפשר להציג שינוי ברמת דוגמה (כמו הקמת הבריגדה היהודית/הצנחנים/הקמת הפלמ"ח).
- (השיבה לציון, עמ' 214, 215, 241, 242)

פרק שלישי

חלק ראשון

יש לענות על אחת מן השאלות 9-10.

9. הצג הבדלים בין העולים לבין האוכלוסייה הקולטת

שני הבדלים – 20% לכל הבדל

- העולים היו רובם מארצות האסלאם/ספרדים, ואילו האוכלוסייה הקולטת הייתה ברובה אשכנזית.
 - העולים היו רובם דתיים או מסורתיים, ואילו האוכלוסייה הקולטת הייתה ברובה חילונית (בעיקר במושבים וקיבוצים).
 - העולים דיברו שפות שונות ובאו מתרבויות שונות, ואילו האוכלוסייה הקולטת דיברה עברית.
 - העולים התלבשו באופן שונה מן האוכלוסייה בארץ.
 - העולים לא השתייכו למחנות אידאולוגיים, בניגוד לאוכלוסייה הקולטת, שהייתה בעלת תודעה פוליטית ערה.
- הצג חשש שהיה להנהגת המדינה לנוכח ההבדלים הרבים בין שתי הקבוצות

החשש – 20%

- ההנהגה חששה שהעלייה תיצור בארץ בליל של קבוצות/תרבויות שונות.
 - ההנהגה חששה שהקבוצות השונות יחיו בלי קשר ביניהן.
 - ההנהגה חששה שהעולים "ישתלטו" על התרבות/על המדינה.
 - ההנהגה חששה מאוכלוסייה גדולה שתהיה מנותקת מן האתוס הציוני / מן המשימות הלאומיות.
- הסבר כיצד ניסתה הנהגת המדינה להתמודד עם הבדלים אלה באמצעות מדיניות "כור ההיתוך"

ההסבר – 40%

- מדיניות "כור ההיתוך" נועדה לבטל את ההבדלים בין הקבוצות באמצעות עיצוב העולים לתוך תבנית "הצבר"/תבנית אחידה/דמות אחידה של חילוני/חלוץ/סוציאליסט/עובד אדמה / הכנסה מהירה לתרבות הישראלית.
- (שיבה לציון, עמ' 348-349)

10. ציין מה משותף לארגון אש"ף ולארגון החמאס

ציין המשותף – 10%

- שניהם הוקמו על רקע כישלון של מדינות ערב לגבור על מדינת ישראל מבחינה צבאית.
- שניהם ארגוני טרור.
- שניהם דוגלים במאבק אלים במדינת ישראל.
- שניהם פועלים למען שיבת הפליטים לשטחי מדינת ישראל.
- שניהם ארגונים פלסטיניים.
- שני הארגונים השתדלו לשתף פעולה זה עם זה.

הצג הבדלים בין אש"ף לבין החמאס

שני הבדלים – 30% לכל הבדל

- אש"ף הוקם ביוזמת מדינות ערב מחוץ למדינת ישראל, ואילו החמאס הוקם באזור שהיה בשליטת מדינת ישראל/בתוך רצועת עזה.
- אש"ף הוקם בשנות השישים, ואילו חמאס בסוף שנות השמונים.
- אש"ף הוא ארגון חילוני ואילו החמאס הוא ארגון אסלאמי.
- אש"ף נעשה לארגון שנחשב בעולם לארגון לגיטימי / לנציגם החוקי של הפלסטינים, לעומת החמאס, שנחשב בעולם לארגון טרור בלתי חוקי.
- החמאס נעשה עם השנים לארגון בעל כוח רב יותר בקרב ערביי יהודה, שומרון ורצועת עזה.

הצג דרך לא צבאית שבה נאבקו מדינת ערב בישראל

דרך אחת — 30%

- הליגה הערבית ניהלה תעמולה נגד מדינת ישראל והציגה את ישראל כגוף זר.
 - הליגה הערבית איימה להטיל חרם על חברות שקיימו קשרים כלכליים עם ישראל.
 - מדינות ערב לא העניקו אזרחות לפליטים הערבים (כדי לא להעניק לגיטימציה לקום המדינה).
 - מדינות ערב הצליחו להעביר באו"ם החלטה שהציונות היא גזענות.
 - במלחמת יום כיפור יזמו מדינות ערב חרם נפט על ישראל.
- (המונח "סכסוך ישראלי — פלסטיני", השיבה לציון, עמ' 422-423, 438)

חלק שני

יש לענות על אחת מן השאלות 11-13.

11. הצג את החשיבות של חרם ה־1 באפריל בעיני הנאצים

החשיבות — 40%

- חרם ה־1 באפריל אפשר לבדוק את דעת הקהל בגרמניה / את נכונות הציבור הגרמני לשתף פעולה עם המשטר הנאצי.
- הניסיון הראשון לפעול בצורה ארצית/ממוסדת נגד היהודים.

(חורבן וגבורה, עמ' 31)

הסבר מדוע, על פי רוברט ולטש, עשוי יום החרם להיות יום של התעוררות יהודית

ההסבר — 60%

כי הדבקת התווית "יהודי" מבחוץ עשויה לעודד את היהודים לחזור אל זהותם היהודית. / מחייבת את היהודים (בעל כורחם) להתמודד עם זהותם היהודית.

12. על פי מה שלמדת הצג דוגמה לניגוד זה (בין היהדות לגזע הארי) מן האידאולוגיה הנאצית

ניגוד אחד — 40%

- הרחמים / הדאגה לזולת הוצגו כרעיונות יהודיים מזיקים. לעומת זאת, האריות הועלתה על נס ונחשבה למייצגת של הרעיון של חשיבות החזק / הצורך של החזק לשגשג על חשבון הזולת.
- היהדות הוצגה כדת של שפלות מוסרית/ברבריות/אכזריות/בעלת מאפיינים שטניים. לעומת זאת, התפיסה הארית, שלפיה יש לקדם מאבק בין גזעים, הוצגה כחיונית לקיום העולם.
- הגזע היהודי הוצג כטפילי/שלילי, לעומת הגזע הארי שהוצג כיוצר/חיובי.
- הגזע היהודי הוצג כמכוער/כה/חולני, לעומת הגזע הארי הוצג כיפה/בהיר/בריא.

(חורבן וגבורה, עמ' 20-23)

הסבר את טענתה של פרבשטיין, ולפיה הניגוד בין היהדות לבין הנאציזם היה למקור גאווה

ההסבר — 60%

הנאציזם ייצג את הרוע המוחלט. לעומת זאת היהודים ייצגו את הטוב/המוסרי/הניצוץ האלוקי.
(מכאן ש) כל עוד יהודים קיימים, אין שליטה מוחלטת של הרוע / האדם היהודי לא עומד לבד מול גורלו אלא שואב את כוחו מהעם היהודי.

הר ברכה, עמ' 27-37, 204 / מונח: משה מנדלסון / מט"ח, עמ' 24-37, 239-240

האנציקלופדיה	— השכלה רחבה מופצת לכלל החברה — עד עתה רק המעמדות העליונים למדו / ידע הופץ לקבוצות נבחרות.	— בעקבות תקופת הנאורות רבים האמינו בערך השוויון / בזכותו של כל אדם להגיע אל האושר דרך התבונה. — האנציקלופדיה הפכה את רעיונות הנאורות לנכס בקרב המעמדות הגבוהים והשכבות העירוניות המבוססות. — הקשר בין הוגי הדעות של הנאורות לבין קבוצות שונות בחברה גיבש את "דעת הציבור" / "חברת הנאורות" — רעיונות הנאורות החדשים.
	— החיבור מכיל יותר משבעים אלף ערכים.	— אחד ממאפייני תקופת הנאורות הוא הידע נגיש לכולם.
	— הכללת הידע שהצטבר עד זמנה בספר אחד.	— אחד ממאפייני תקופת הנאורות הוא הידע הנגיש לכולם / התפיסה שהאדם הוא יצור תבוני עודדה את התפתחות המחקר המדעי. — התפיסה תרמה לתפיסת עולם אופטימית / הנאורות טיפחה את רעיון הקדמה ולפיו הידע הנאגר מן העבר ישפיע על החשיבה והמוסר, והעתיד יהיה טוב מן העבר.
	— החיבור הכיל ערכים מתחומים שונים כגון: שירה, פילוסופיה, מדעי טבע וכו' והעניק ידע בתחומים אלה לאומה ולמשכילים שהתאחדו סביב האנציקלופדיה.	— אחד ממאפייני תקופת הנאורות הוא הידע הנגיש לכולם. — אחד ממאפייני הנאורות הוא רכישת ידע ההופך את האדם לעצמאי ושולט בחייו.
	— הערך העליון באנציקלופדיה היה האדם ותבונתו ולא האל.	— בתפיסת הנאורות האדם התבוני ניצב במרכז ובעקבות כך הוא יצור אוטונומי המסוגל לשפוט ולהחליט בעצמו על פי ההיגיון והשכל. — קאנט חשב שאדם שיש לו אומץ לחשוב בכוחות עצמו הוא בן חורין. — דרישת הוגי הנאורות מהאדם להשתמש בתבונתו עודדה את תפיסת ההומניזם / האינדיווידואליזם, שבה האדם נמצא במרכז.

הר ברכה, עמ' 37, מט"ח עמ' 25

חוקת ארצות הברית	— הלגיטימציה להפרדות המושבות מממלכת אנגליה / זכותו הטבעית של העם לבטל ממשל ולייסד ממשל חדש קיימת כשצורת ממשל נעשית רודנית / מנוגדת לזכויות האדם / מתכוונת לשעבדם.	— בתקופת הנאורות החלו להאמין בכבוד האדם וחירותו / בעיקרון שהמדינה חייבת לפעול לטובת האזרח / בעיקרון שהאדם אחראי לגורלו / ברעיון ריבונות העם והזכות למרד / בעקרון האמנה החברתית והרצון הכללי.
	— המושבות המאוחדות מכריזות על עצמן שהן מדינות חופשיות ועצמאיות / משוחררות מכל נאמנות לכתר הבריטי / המושבות המאוחדות מכריזות על סמכות מלאה שיש להן להכריז מלחמה / להשכין שלום / לכרות בריתות / לפתח מסחר.	— בתקופת הנאורות האמינו שהאדם אחראי לגורלו ומתוך כך התפתח העיקרון שאומה אחראית לגורלה / ברעיון ריבונות העם. / בעקרון האמנה החברתית והרצון הכללי.

— כל בני האדם נבראו שווים	— בתקופת הנאורות החלו להאמין בערך השוויון (כל בני האדם נולדו שווים וזכאים ליחס שווה ללא הבדל גזע, דת מין)
— הבורא העניק לכל בני האדם זכויות מסוימות שאי אפשר לשלול מהם: הזכות לחיים / הזכות לחירות / הזכות לרדיפת האושר.	— בתקופת הנאורות החלו להאמין בעקרון הזכויות הטבעיות. (חיים חירות וקניין)
התיקון הראשון לחוקה: איסור לחוקק חוק המגביל דת / פוגע בחופש הדת / פוגע בחופש הדיבור / פוגע בחופש העיתונות / פוגע בחופש ההתארגנות.	— בתקופת הנאורות החלו להאמין בעקרון הזכויות הטבעיות, שאחת מהן היא הזכות לחירות על תולדותיה.
אחד מהעקרונות העומדים בבסיסה של החוקה האמריקאית הוא הפרדת הדת מן המדינה.	— בתקופת הנאורות החלו להאמין בעקרון הזכויות הטבעיות, שאחת מהן היא הזכות לחירות, הכוללת את חופש הדת. — הפרדת הדת מן המדינה מחזקת את מאפיין האידיאליזם, שהתפתח בתקופת הנאורות.
כדי להבטיח את קיום הזכויות מוקמות בקרב בני האדם ממשלות.	בתקופת הנאורות החלו להאמין בעקרון שהמדינה חייבת לפעול לטובת האזרח.

הר ברכה, עמ' 39-41, מט"ח עמ' 41-42

הצהרת זכויות האדם והאזרח בצרפת	— זכויות האדם הטבעיות הן בלתי משתנות / קדושות / אינן ניתנות לביטול.	— בתקופת הנאורות החלו להאמין בעקרון הזכויות הטבעיות. (חיים, חירות וקניין)
	— כל בני האדם נולדים ונשארים בני חורין ושווים.	— בתקופת הנאורות החלו להאמין בערך השוויון (כל בני האדם נולדו שווים וזכאים ליחס שווה ללא הבדל גזע, דת ומין) — בתקופת הנאורות החלו להאמין שכל בני האדם נולדו בני חורין.
	— הגדרת החירות — הזכות של כל אדם לעשות כל דבר בתנאי שאינו פוגע בחברו.	— בתקופת הנאורות החלו להאמין בעקרון הזכויות הטבעיות, שאחת מהן היא החירות — החופש של כל אדם להחליט על גורלו. — בתקופת הנאורות החלו להאמין שכל בני האדם נולדו בני חורין.
	הגבלת החוק: החוק רשאי לאסור רק פעולות שעלולות להזיק לחברה, אין להכריח אדם לעשות דבר שהחוק לא פקד לעשות.	בתקופת הנאורות החלו להאמין שעל המדינה לפעול לטובת האזרח / שאסור למדינה לצמצם את זכויות האזרח ללא סיבה מוצדקת.
	— החוק הוא ביטוי לרצון הכלל, האזרחים או נציגיהם רשאים להשתתף ביצירתו.	— בתקופת הנאורות החלו להאמין בעקרון האמנה החברתית והרצון הכללי. — בתקופת הנאורות החלו להאמין שמקור הסמכות של השלטון נובע מהחוק (והוא הבסיס לקיומה של החברה). — בתקופת הנאורות האמינו שהעם הוא תבוני ולכן הוא הריבון השליט היחיד על עצמו.

—	כולם שווים בפני החוק	—	בתקופת הנאורות החלו להאמין בערך השוויון (כל בני האדם נולדו שווים וזכאים ליחס שווה ללא הבדל גזע, דת ומין)
—	מקורה של כל ריבונות הוא באומה	—	בתקופת הנאורות האמינו שמטרת השלטון להעניק ולשמור על זכויות בני האדם ולכן אין לכפות על האומה שלטון שאינה רוצה בו. / בתקופת הנאורות האמינו שהאדם אחראי לגורלו ומתוך כך התפתח העקרון שאומה אחראית לגורלה. / בתקופת הנאורות החלו להאמין בעקרון האמנה החברתית והרצון הכללי.
—	מטרת כל התאגדות פוליטית היא השמירה על הזכויות הטבעיות: החירות, הקניין, הביטחון וההתנגדות לדיכוי.	—	בתקופת הנאורות החלו להאמין בעקרון הזכויות הטבעיות (חיים חירות וקניין), שכדי לשמור עליו מקימים מסגרות פוליטיות.
—	אין לפגוע או לשלול את הזכות לקניין, שהיא זכות קדושה.	—	בתקופת הנאורות החלו להאמין בעקרון הזכויות הטבעיות, שאחת מהן היא הזכות לקניין.
—	חופש הביטוי הוא אחת מן הזכויות היקרות ביותר של האדם / למרות חשיבות חופש הביטוי האדם אחראי לשימוש לרעה שנעשה בחופש זה. / כל אדם רשאי לדבר לכתוב ולהדפיס באופן חופשי, אך הוא אחראי לשימוש לרעה בחופש זה.	—	בתקופת הנאורות החלו להאמין בעקרון הזכויות הטבעיות, שאחת מהן היא הזכות לחירות ובתוכה חופש הביטוי. / חופש הביטוי, כמו כל חירות, אינו מתיר לאדם לפגוע בחברו.

הר ברכה: עמ' 42-43, מט"ח: 44-45.

האם אתה מזדהה עם החידוש הזה? נמק את תשובתך.

20%

אפשר לקבל כל נימוק שיהיה בו קשר רעיוני בין עמדת התלמיד לבין החידוש (לא חייבים להתבסס על חומר הלימודים).

הסבר את העמדה של כל אחד מן הצדדים ביישוב במחלוקת

בעד תוכנית החלוקה — 25%

- אחרי שנים רבות של ציפייה למדינה, לפחות תהיה מדינה כלשהי. / עדיף מעט מלא כלום / הזדמנות בלתי חוזרת.
- ייתכן שיתאפשר בעתיד לנהל משא ומתן על הגדלת השטח למדינה היהודית.
- יאפשר לקלוט את יהודי אירופה על רקע הסכנה הנשקפת להם שם.
- הישג חלקי בהסכמה עדיף על הישג גדול יותר אך שנוי במחלוקת במחיר דמים.

נגד תוכנית החלוקה — 25%

- המדינה שהוצעה ליהודים קטנה מאוד / לא תוכל לקלוט את המוני העולים הפוטנציאליים.
- ויתור על חלקים נרחבים מארץ-ישראל / אסור לוותר על חלקי ארץ-ישראל.
- אם נוותר עכשיו, אף פעם לא יחזירו לנו את חלקי ארץ-ישראל שויתרנו עליהם.
- קושי להגן על השטח שניתן לנו (שפלה ליהודים לעומת הרים לערבים).

ציין את עמדת הנהגת היישוב היהודי

העמדה — 10%

תמיכה

ציין את עמדת ההנהגה הערבית

העמדה — 10%

התנגדות

ציין איזו מן העמדות שהיו ביישוב היהודי היית בוחר אילו היית חי ביישוב בשנת 1937

ציון העמדה — 10%

הסבר מדוע בחרת בעמדה זו על בסיס עולם הערכים שלך

ההסבר — 20%

- התלמיד יכול להביא כל הסבר (גם אם כבר הציג אותו), ובלבד שיהיה קשור באופן הגיוני לערך שציין שהוא מאמין בו.
(השיבה לציון, עמ' 231-235)